روایت «اَلْأَلِفُ آلاءُ اَللّٰهِ» و احتمال معنای وسائط فیض در «آلاء»

آن آقا می‌گفت: دختر من به دنیا آمده بود، بردم تا حاج آقا [مرحوم آیت اللّٰه بهجت] در گوش او اذان بگوید. بعد از بیست روز یا یک ماه، حاج آقا من را در کوچه دیدند. خیال کردم دارند شوخی می‌کنند. به‌صورت خیلی جدی به من گفتند: حالش چطور است؟ بعد گفتند: با او مباحثه می‌کنی؟! می‌گفت: من خیال کردم که دارند شوخی می‌کنند. دیدم خیر، دارند جدی می‌گویند. خُب، با بچه‌ی یک ماهه چطور مباحثه کنیم؟! وقتی تعجب من را دیدند، فرمودند او الآن از یک مدرسه‌ی بزرگی آمده است، از مدرسه‌ی «اَلْأَلِفُ آلاءُ اَللّٰهِ»[1].

اینکه آلاء در آنجا را باید چطور معنا کنیم، اول باید «الف» را بفهمیم. اگر بگوییم «الالف آلاء اللّٰه» یعنی نعمت‌های خدا، خُب، با مانوس خودمان کار را تمام کرده‌ایم و الا چطور است که «الف»، «آلاء اللّٰه» است؟ تا زمانی‌که طرف نسبت به‌خوبی معلوم نشود، آلاء اللّٰه هم معلوم نمی‌شود. چه بسا اگر «الف» معلوم شد، ببینیم حق با ایشان باشد. یعنی «الف» طوری است که از وسائط فیض است و آلاء اللّٰه است. یعنی آن روایت می‌تواند انس و ذهنیت ما را به تردید بیاندازد.

شاگرد: آیه‌ی «فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ»[2] یا آیه‌ی «فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ»[3]، حواشی آیه، گویا نعمت‌های مادی را می‌گوید.

استاد: که منافاتی ندارد. یعنی استعمال لفظ در اکثر از یک معنا جایز است. همان‌جا اگر به عینکی که ایشان به چشم ما گذاشتند، که قبل از آن مانوس ما نبود، نگاه کنید، چه بسا شروع می‌کنیم شواهدی را برای این معنا پیدا کنیم. جلوتر عرض کردم دستگاه اصل موضوعی‌شدن دو نظام است. وقتی این عینک اصل‌ـموضوعی را می‌گذاری، «آلاء» و ملابسات آن را، به فرمایش شما، دست و غذا و نور و هوا می‌بینی. ولی وقتی عینک ایشان را می‌گذاری، می‌بینی از همان قرائنی که در آیه هست، ذهن شما سراغ مبادی ایجاد این کار می‌رود. بدون اینکه به نفس خود این نعمت متوجه شوی.

یک وقتی است که می‌گویی: نان، نعمت خداوند است. یک وقتی هم هست که می‌گویی: «أكرموا الخبز فإنّه قد عمل فيه ما بين العرش إلى الأرض»[4]؛ همین‌طور نان را می‌خوری؟! فکرش را بکنی، اگر باران نیامده بود، نان بود؟! اول باران آمد. یعنی نان را که نگاه می‌کنی، به مبادی آن بروی. فقط نگویی این نان خوردن، برای من موجب تقویت است. مبادی آن را نگاه کنی. پس او هم «آلاء» است. حالا تا به مبادی وجودی هم برسی.

شاگرد:...

استاد: مرحوم مجلسی چه فرمودند یعنی «مقتدر علی الآلاء». اصالً دو-سه جلسه هم بحث کردیم. با این توضیحی که ایشان دادند، اصالً در اینجا «علی» معنا ندارد. دقیقاً با «باء» است. پس فرق کرد. ایشان هم سعیشان این بود که «علی» را به «باء» برنگردانند. «مقتدر بالآلاء». اقتدار هم به‌معنای چیست؟ یعنی کمال ظهور قدرت. آنهایی هم که نمی‌توانستند فیض بگیرند به وسیله ی آلاء که وسائط فیض هستند، کسب وجود کردند به‌نحوی‌که «مقتدر»؛ یعنی کمال ظهور قدرت الهیه. تفاوت می‌کنند.

در همین کتاب شریف هست. حضرت عیسی علیه‌السلام را مکتب بردند. نزد مکتبدار نشست. ملّا چه می‌داند که او پیامبر خدا است! گفت: عزیز من بگو الف، باء و... . «قل: الف». حضرت فرمودند: «أتدری ما الالف؟!». معلم گفت: تو چه کار داری الف چیست، همین را که من می‌گویم بگو. فرمودند: تو بگو الف چیست تا من بگویم. گفت من نمی‌دانم، شما بگویید. فرمودند: «الألف آلاء اللّه». یعنی همان روز اولی که بشر شروع به یای گرفتن می‌کند، ولو الف را یای می‌گیرد، اما چیزی را یای می‌گیرد که ریشه‌ی همه‌ی معارف و مطالب بعدی است. لذا حاج آقا فرمودند: این بچه‌ای که آمده است، از آن مدرسه آمده است. حضرت عیسی علیه السلام هم دارند از آن مدرسه پرده بر می‌دارند. حضرت عیسی پیامبر هستند، می‌فرمایند: نگو الف و برو. همه‌ی ما از مدرسه‌ی «الألف آلاء اللّه» آمده‌ایم. اینطور درس بده! لذا ایشان می‌گفتند: با این بچه مباحثه بکن. او که از آن مدرسه آمده است، خیلی چیزها می‌داند.

این کلمه ماند؛ سوالش را مطرح می‌کنیم، زنده ماندیم برای بعد! تناسب اشتقاق کبیر، معنای لغوی «آلاء» با معنایی که ایشان گفتند چطور است. شما می‌گویید: آلاء یعنی وسائط فیض. با روح معنایی که از آلاء می‌دانیم؛ «أَوَلَ»، «أل»؛ معنای لغوی او با مستعمل فیه باید تناسبی داشته باشد. امام علیه‌السلام فرمودند: «مقتدر بالآلاء»، چرا نفرمودند: «بالوسائط»؟ «وسائط فیض» را که می‌گفتند خیلی روشن‌تر بود. معنای لغوی آلاء و آنچه که مانوس ما بود، با این تحلیل و توجیهی که مرحوم قاضی سعید فرمودند، چطور ارتباط پیدا می‌کند؟ ان شاء اللّه برای جلسه‌ی بعد.

و الحمدللّه ربّ‌العالمین و صلّی اللّه علی محمد و آله الطیبین الطاهرین.

---

[1]. الأمالی (للصدوق)، ج ۱، ص ۳۲۵.

[2]. سوره‌ی الرحمن، آیه‌ی ۳۸.

[3]. سوره‌ی اعراف، آیه‌ی ۷۴.

[4] الكافي ج۶ ص۳۰۲

بازبینی #1
ایجاد شده 27 ژوئیه 2024 14:07:24 توسط ... .
به روزرسانی شده 27 ژوئیه 2024 14:24:20 توسط ... .